

LOGISTIK TIZIMLARDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA
TEXNOLOGIYALARI FANINI O'QITISHNING ZARURATI

Ulug'murodova Nargiza Norovna

Toshkent Davlat Transport Universiteti

"Informatika va kompyuter grafikasi"

kafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya

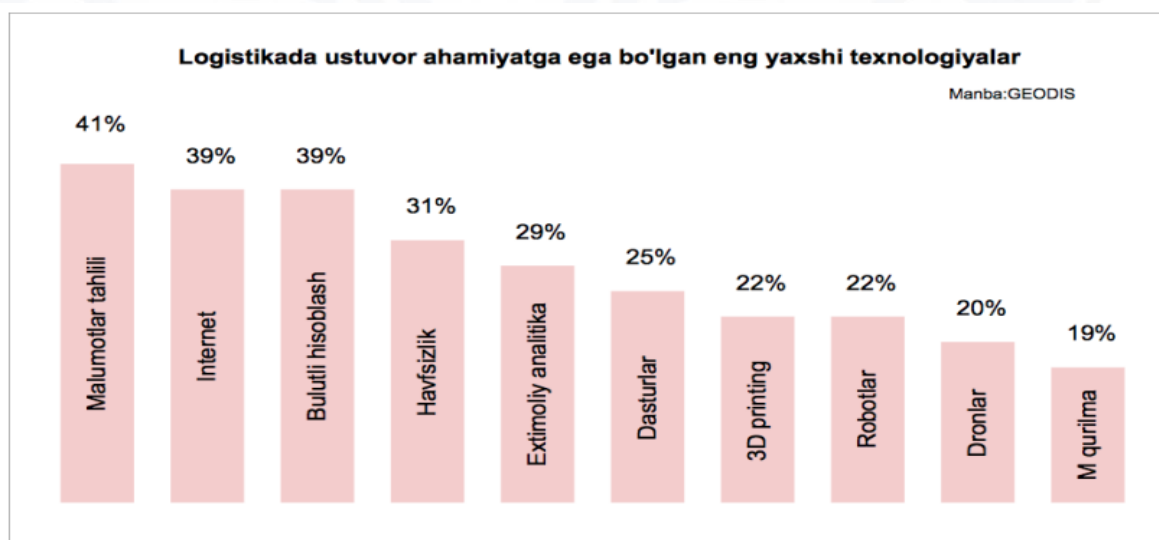
Maqolada bugun zamon talabi bo'yicha dunyoda ta'limning texnik fanlar siklining har bir predmeti alohida o'rganiladigan fandan integratsiyaga, shu turdagi fanlar bo'yicha bilimlarning integratsiyalashuvi mazmun asosini tashkil etuvchi fanga qayta yo'naltirilishi kuzatilmoqda va bu o'z navbatida o'quvchilarni zamonaviy kasblarga yo'naltirish hamda yurtimizda AKT sohasini yanaham rivojlantirilishi zarurligi o'rganib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Logistika, Axborot, kommunikatsiya, texnologiya, vositalar, kompyuter, transport, raqamli texnologiya.

O'zbekistonda oxirgi yillarda iqtisodiyotni shu jumladan transport va logistika sohaslarini keng qamrovli raqamlashtirishni jadallashtirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu borada Prezidentimizning «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida» gi 6079- sonli farmoni muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'lumki, Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlari iqtisodiyotiga jadal kirib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning tez sur'atlar bilan rivojlanishi, iqtisodiyotning globallashtirish jarayonlarini tezlashtirishini yuzaga keltirdi. Logistikaning barcha jabhalarida ulardan samarali tarzda foydalanish bugungi kun talabiga aylanmoqda. Raqamli transformatsiya tez sur'atda o'zgarayotgan bugungi kun dunyosi uchun asosiy vositadir. Bundan tashqari raqamli logistikani rivojlantirish orqali mamlakat iqtisodiyotida jadal rivojlantirishga erishish mumkin. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, iqtisodiy sohalarda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni shakllantirish bo'yicha qator farmon va qarorlar qabul qilinmoqda. Bularga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19- fevralda «Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi hamda 2020-yil 2-martdagi «2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida»gi Farmonlarini misol keltirishimiz

mumkin. Xususan, mamlakatimizda so‘ngi yillarda olib borilayotgan “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora tadbirlari to‘g‘risidagi Farmonga muvofiq mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish bo‘yicha keng qamrovli ishlar amalga oshirish reja qilingan. Bugungi kunga kelib logistika dunyoda ham, O‘zbekistonda ham raqamli tarmoqlardan biridir, bu logistikani o‘rganayotgan chet el manbalarida o‘z aksini topmoqda. Logistika sohasidagi yangi tendensiyalarning aksariyati logistika sohasida raqamli texnologiyalarni rivojlantirishdagi yangiliklarsiz amalga oshmaydi. Shu bilan birga logistika sohasida zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish mamlakat iqtisodiy raqobatdoshligini oshirishning maqsadli omilidir. Mamlakatimiz rivojlanishining hozirgi bosqichida innovatsiya insoniyat taraqqiyoti va iqtisodiy o‘shishning asosiy omiliga aylanmoqda.

Globalashuv jarayonida raqamli iqtisodiyotning doimiy rivojlanib borishi insoniyat va ijtimoiy hayot o‘zgarishiga jiddiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Zamonaviy texnika va texnologiyalar ishlab chiqarishni va barcha sohalarni modernizatsiyalashga katta ta‘sir ko‘rsatmoqda. Samarali iqtisodiy faoliyat nafaqat ishlab chiqarish strategiyasi, balki mamlakatning iqtisodiy salohiyatini kuchaytirishni ham belgilaydi. Xususan, logistika sohasida ham innovatsiyalar asosida moddiy va axborot oqimlari harakati yanada jadal ta‘minlanmoqda. Bundan tashqari, xalqaro yuk aylanmasini tashkil etishda yordam beruvchi transport sohasida ham keng ko‘lamda raqamlashgan, avtomatlashgan zamonaviy vositalar qo‘llanmoqda. Davlatlar o‘rtasidagi transport aloqalarini rivojlantirish esa avvaldan xalqlarni birlashtirish, iqtisodiyotni rivojlantirish va madaniyatlarni o‘zaro boyitishni asosiy vositalaridan biri hisoblangan. Qadim zamonlardan oq transport yo‘nalishlari davlat daromadlarining asosiy manbalaridan biri hisoblanadi. Vaqt o‘tishi bilan transport

1-rasm. Logistikada ustuvor ahamiyatga ega bo'lgan eng yaxshi texnologiyalar

hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Hozirda esa, biz hayotimizning hech bir daqiqasini logistika va transportsiz tasavvur eta olmaymiz.

Jahon iqtisodiyoti, innovatsiyalar kundan-kunga rivojlanayotgan bir davrda Yangi g'oyalar-Yangi O'zbekiston shiori ostida barcha sohalarni tubdan isloh qilish, xususan logistika va transport sohasida ham innovatsiyalarni joriy etish lozim. Masalan, yuklarni yetkazib berishda, turli zamonaviy aqilli texnika yutuqlaridan foylangan holda, yukning holati, sifatini belgilangan joygacha to'liq, o'z vaqtida, tegishli algoritmlar asosida nazorat qila oladigan yaxlit onlayn qobiqni tashkil etish. Menejmentni rivojlantirish institute (IMD World Competitiveness Center) tomonidan e'lon qilib boriladigan har yilgi jahon raqamli raqobatdoshlik reytingida 2020 yil yakunlari bo'yicha yuqori o'nlikda AQSH, Singapur, Daniya, Shvetsiya, Gonkong, Shvetsariya, Niderlandiya, Janubiy Koreya, Arab Amirligi, Norvegiya va Finlandiya davlatlari yetakchilik qilib kelmoqda. Markaziy osiyo mamlakatlaridan esa birgina Qozog'iston Respublikasi reytingda qatnashgan bo'lib, 2022-yil yakunlari bo'yicha 35 o'rinni egallagan. Rivojlangan xorijiy davlatlarga nazar tashlaydigan bo'lsak, yuqorida qayd etilgan jarayonlar bundan bir necha o'n yillar avval to'liq amalga oshirilganini ko'rishimiz mumkin. Xususan, AQSh, Germaniya, Fransiya, Angliya, Turkiya, Singapur, BAA, Xitoy, Malayziya, Koreya, Yaponiya va boshqa mamlakatlarda transport sohasi to'liq avtomatlashtirilgan. Buning natijasida logistika sohasi yillar davomida har tomonlama rivojlanib borayotgani, jarayonlar raqamli texnologiyalar orqali amalga oshirilayotganini ko'rishimiz mumkin. Hozirgi kunda ushbu mamlakatlar "Aqlli shahar" konsepsiyasi asosidagi sun'iy intellektdan foydalangan holda yangi bosqichga o'tayotganini ko'rishimiz mumkin. Demak, mamlakatimizni rivojlangan davlatlar qatoriga qo'ymoqchi bo'lsak, avvalo, har bir sohani alohida rivojlantirish orqaligina muammolarni hal etishimiz, belgilangan maqsadlarga erishishimiz mumkin. Logistika sohasiga raqamlashtirishni joriy etish bilan bog'liq quyidagi muammolarni ta'kidlash lozim:

- respublikamizdagi asosiy yo'lovchi va yuk lokomotivining deyarli barcha hududlarda raqamlashtirilmaganligi;
- aholiga xizmat ko'rsatuvchi jamoat transporti tizimini yagona ma'lumotlar bazasiga raqamlashtirish va barcha hududlarni qamrab oluvchi 3D xaritalar mavjud emasligi;
- yo'lovchi va yuk tashish bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar va mijozlar o'rtasida yagona axborot integratsiyasining sustligi;
- va eng asosiy hamda dolzarb masalalardan biri bu soha bo'yicha malakali mutaxassislarning yetishmasligi.

Mamlakatda avtomobil transporti, temir yo'l va havo transportida yagona raqamli platforma mavjud emasligi kabi ko'plab muammolar mavjud bo'lib, bu raqamlashtirishni yanada jadallashtirish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda.

Logistika yo'nalishida taxsil olayotgan bo'lajak mutaxassislarga mo'ljallangan informatikaning zamonaviy va jadal rivojlanayotgan sohalari bo'yicha an'anaviy yoki masofaviy shaklda turli kurslarni yaratish va undan barcha birdek foydalanish imkoniyatini taqdim etish bo'yicha amaliy ishlarni talab etadi.

Bu O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan yoshlarning Logistik tizimlarda axborot kommunikatsion texnologiyalar va ularning ma'lum elementlari qo'llanilgan texnologiyalarini tushunish, ulardan foydalanish va ular bilan birga rivojlanish imkoniyatini taqdim etishi bilan birga rivojlangan mamlakatlar yoshlari kabi texnologik revolutsiya asrida jamiyatda o'z o'rnini ertaroq topishga xizmat qiladi.

Logistik tizimlarda axborot kommunikatsion texnologiyalar fanini oliy ta'lim muassasalarining logistika yo'nalishida o'qitilishi ushbu sohadagi turli tarmoqlarda raqamli ko'nikmalarning tengsizligini oldini olishga yordam beradi.

Adabiyotlar.

1. Farmon (2020) "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Ozbekiston Respublikasi prezidenti farmoni. 6079-05.10.2020.
2. Farmon (2018) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-fevralda "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida 5349-son farmoni
3. Farmon (2020) "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Ozbekiston Respublikasi prezidenti farmoni. 6079-05.10.2020
4. GEODIS
5. Karriyeva Y., Masharipova Sh., Karriyeva Sh., Karriyev K., Sobirova N./ Raqamli Logistikani Rivojlantirishda Axborot Texnologiyalarni O'rni //Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2024-yil, mart, UO'K: 6.03.2:6II2.15.7